

PŘEHLED HLAVNÍCH DOPADŮ DAŇOVÝCH ZMĚN NA DOMÁCNOSTI A VEŘEJNÉ ROZPOČTY

4. BŘEZNA 2011

LIBOR DUŠEK, PH.D., PETR JANSKÝ, M.SC.

1. Úvod

Stručně prezentujeme hlavní výsledky naší studie „[Jak by daňové změny dopadly na domácnosti a veřejné rozpočty](#)“, kterou IDEA publikovala 24. února. Studie odhaduje očekávané dopady vládního návrhu daňových reforem a původního návrhu NERV. Zde představujeme pouze hlavní dlouhodobé dopady, zájemce o detailnější výsledky, krátkodobé dopady a popis metodologie odkazujeme na plné znění studie.

Výsledky vycházejí z analýzy dat Statistiky rodinných účtů Českého statistického úřadu, která pro 3000 domácností detailně zaznamenává přibližně 300 příjmových a výdajových položek. Pro každou domácnost v souboru jsme spočítali změnu životních nákladů, příjmů, daní a pojistného způsobenou těmito daňovými změnami, za použití poznatků ekonomické vědy o dopadech změn daní do cen a mezd. Díky tomu můžeme posoudit, jak *rozdílně* dopadnou daňové změny na různé typy domácností. Odhady dopadů na veřejné rozpočty zohledňují široké spektrum mechanismů, kterými daňové změny ovlivní příjmy a výdaje rozpočtů (ovlivní např. i daně z příjmů fyzických a právnických osob nebo výdaje veřejného sektoru na platy zaměstnanců).

2. Vládní návrh (Sjednocení DPH na 20%, snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8%)

Ministři vládní koalice 18. února předložili návrh důchodové reformy, jehož součástí je sjednocení sazeb DPH u téměř veškerého zboží na dvacet procentech a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8 procentního bodu s možností převedení 3% mzdy do důchodového fondu.

Dopady na domácnosti

Průměrné domácnosti se reálné příjmy sníží o 1% a tedy 289 Kč za měsíc (viz. Tabulka 1). Desetině nejchudších o 2.01 procenta (307 Kč), desetině nejbohatších o 0.87 procenta (461 Kč).

Důchodců se daňové změny dlouhodobě nedotknou, protože povinná valorizace důchodů kompenzuje v plné výši růst jejich životních nákladů (viz Tabulka 2).

Domácnostem zaměstnanců a podnikatelů klesnou reálné příjmy o přibližně 1.5% (410 Kč), nezaměstnaným o 2.1% (294%). Mezi těmito domácnostmi klesnou reálné příjmy nejchudší pětina o 2.5% (408-498 Kč) a nejbohatší pětina o 1% (343-463 Kč), jak ukazuje Tabulka 3.

Struktura výsledků je dána mj. tím, že mezi domácnostmi s nižšími a vyššími příjmy nejsou

diametrální rozdíly v zastoupení zboží a služeb, které jsou nyní ve snížené sazbě DPH (u nejchudší pětiny je podíl výdajů na zboží a služby ve snížené sazbě o 8 procentních bodů vyšší než u nejbohatší pětiny). K tomu přispívá fakt, že sníženou sazbou DPH je nyní zdaněna řada zboží a služeb, na které bohatí utrácejí větší procento svých příjmů než chudí (například byty v novostavbách, práce spojené s rekonstrukcí bytu a domu, knihy, kulturní akce či lyžařské vleky).

Snížení pojistného přispívá k prohloubení příjmových rozdílů, neboť z něj benefitují ekonomicky aktivní domácnosti, zejména ty s vyššími příjmy. Dopady samotného sjednocení DPH by byly rovnoměrnější.

Dopad na celkové reálné příjmy domácností roste s počtem dětí (viz Tabulka 4).

Vládou navrhované výjimky, u kterých bude zachována 10% snížená sazba DPH (chléb, ryby atd.), zmírňují dopad zvýšení DPH na průměrnou domácnost pouze o 0.26% (60 Kč měsíčně).

Případné valorizace sociálních dávek je nutno cílit na nejchudší domácnosti, jejich plošná valorizace by pomohla širokému spektru domácností a jen malá část peněz by pomohla těm skutečně potřebným.

Krátkodobé dopady (v horizontu maximálně jednoho roku od zavedení daňových změn) jsou pro domácnosti horší. Průměrné domácnosti krátkodobě klesne reálný příjem o 2.33% (505 Kč).

Dopady na veřejné rozpočty

Deficit veřejných rozpočtů se sníží o 30 miliard Kč. K jeho snížení přispívá 47 miliardami Kč zvýšení DPH (po započtení povinné valorizace důchodů a zvýšení cen vládních nákupů) a 2 miliardami ostatní efekty včetně úspor na mzdových nákladech veřejného sektoru. Ke zvýšení deficitu přispívá 19 miliardami Kč nižší výběr pojistného (viz. Tabulka 5).

Transformační náklady eventuelní penzijní reformy, způsobené vyvedením části pojistného do penzijních fondů budou činit 18 miliard Kč a zřejmě i méně (za předpokladu, že možnosti vyvést 3% příjmů využije 50% lidí, což je spíše nadsazený předpoklad). Přínos daňových změn pro veřejné rozpočty tak převyšuje předpokládané transformační náklady navrhované důchodové reformy o minimálně 12 miliard Kč.

K pokrytí těchto transformačních nákladů by stačilo například sjednotit DPH na 18.4 procentech nebo zvýšit dolní sazbu DPH na 16.6 procent (bez výjimek na vybrané potraviny, při souběžném snížení pojistného o 1.8 procentního bodu).

Důchody bude nutné valorizovat o 2.54%, čímž se zvýší výdaje státního rozpočtu o 9 miliard Kč.

Kvůli daňovým změnám také dojde k přerozdělení peněz v rámci veřejných rozpočtů o přibližně 13 miliard od rozpočtu státního k jiným subjektům veřejného sektoru, zejména obcím a krajům. Část dodatečných příjmů z DPH jde automaticky do rozpočtů obcí a krajů, zatímco pokles vybraného pojistného se plně projevuje v rozpočtu státním.

3. Návrh NERV (sjednocení DPH na 19% a snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 5%)

Původní návrh Bezděkovy komise a NERV (sjednocení sazeb DPH na 19% a snížení pojistného zaměstnavatelům o 5%) by měl téměř neutrální dopad na reálné příjmy průměrné domácnosti. Jeho dopady by ale byly nerovnoměrné ve srovnání se současným vládním návrhem. Bohatší domácnosti by na něm vydělaly (desetina nejbohatších by si polepšila o 1.7 procent, tj. 414 Kč) a chudší prodělaly (desetina nejchudších by si pohoršila o 1.49 procenta, tj. 206 Kč). Deficit veřejných rozpočtů by se prohloubil o 5.5 miliardy (při snížení pojistného o 4.4% by dopad na deficit veřejných rozpočtů byl nulový).

Příloha: Dlouhodobé dopady vládního návrhu (Sjednocení DPH na 20%, snížení pojistného placeného zaměstnavatelem o 1.8%)

Tabulka 1

Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich příjmu

	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-1.03	-289
0-10% (nejchudší)	-2.01	-307
10%-20%	-0.98	-226
20%-30%	-0.68	-166
30%-40%	-0.72	-207
40%-50%	-0.56	-208
50%-60%	-1.10	-286
60%-70%	-1.21	-359
70%-80%	-1.12	-329
80%-90%	-1.08	-339
90%-100% (nejbohatší)	-0.87	-461

Tabulka 2

Dopady na reálné příjmy domácností dle jejich ekonomické aktivity

	% výdajů	Kč/měsíc
Zaměstnanci s nižším vzděláním	-1.56	-387
Zaměstnanci s vyšším vzděláním	-1.38	-428
Samostatně činní	-1.89	-568
Domácnosti neaktivních osob s ekon. aktivními členy	-0.39	-139
Důchodci (nepracující) bez ekon. aktivních členů	0.24	27
Nezaměstnaní	-2.05	-294
Ostatní domácnosti bez ekon. aktivních členů	-2.09	-245

Tabulka 3

Dopady na reálné příjmy domácností s výjimkou domácností důchodců, dle jejich příjmu

	% výdajů	Kč/měsíc
Průměr	-1.52	-410
0-10% (nejchudší)	-2.59	-408
10%-20%	-2.42	-498
20%-30%	-1.95	-439
30%-40%	-1.69	-435
40%-50%	-1.68	-468
50%-60%	-1.52	-379
60%-70%	-1.38	-403
70%-80%	-1.22	-355
80%-90%	-1.09	-343
90%-100% (nejbohatší)	-0.87	-463

Tabulka 4**Dopady na reálné příjmy domácností dle počtu dětí**

	% výdajů	Kč/měsíc
0	-0.58	-138
1	-1.65	-456
2	-1.95	-629
3	-2.22	-665
4	-2.14	-769

Tabulka 5**Dlouhodobé dopady na deficit veřejných a státního rozpočtu (v mil. Kč)**

	Veřejné rozpočty	Státní rozpočet
Příjmy z DPH - snížená sazba	65,804	45,852
Příjmy z DPH - zvýšená sazba	0	0
Příjmy z pojistného - zaměstnanců	-17,321	-17,321
Příjmy z pojistného - podnikatelů	-1,433	-1,433
Příjmy z daně z příjmů fyzických osob - zaměstnanců	-1,039	-724
Příjmy z daně z příjmů fyzických osob - podnikatelů	-3	-1
Příjmy z daně z příjmů právnických osob	1,006	701
Výdaje veřejného sektoru na zboží a služby	-9,773	-1,495
Výdaje na platy a pojistné zaměstnanců	1,760	868
Výdaje na důchody (valorizace)	-9,024	-9,024
Celkem	29,977	17,423

© Libor Dušek, Ph.D., Petr. Janský, M.Sc.

Kontakt na autory: libor.dusek@cerge-ei.cz, petr.jansky@fsv.cuni.cz

Vydal a vytiskl Národohospodářský ústav AVČR, v.v.i., Politických vězňů 7, 11121 Praha 1.

Elektronická verze této publikace je k dispozici na http://idea.cerge-ei.cz/documents/iphp_201101.pdf

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů a nikoli oficiální stanoviska Národohospodářského ústavu AVČR, v.v.i., či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK v Praze (CERGE).